

Дружененко Р.С.

**Функционально-прагматический аспект обучения синтаксису простого предложения
будущих учителей словесности**

В статье рассматривается проблема функционального подхода обучения украинскому языку, в частности прагматического аспекта, очерчены условия осмысления будущими учителями словесности прагматики простого предложения на занятиях по синтаксису. Функциональная основа обучения синтаксису позволяет рассматривать предложение как актуализированную единицу. Реализация функционально-прагматического подхода обуславливает изменения приоритетов языкового образования и обеспечивает реализацию коммуникативной методики обучения синтаксису.

Ключевые слова: функциональный подход, функционально-прагматический аспект, прагматика простого предложения, прагматический смысл высказывания, стратегии и тактики речевого поведения.

Druzhnenko R.

Functional-pragmatical aspect of studying the syntax of simple sentence of the future teachers of Ukrainian and Literature

The basic aspects of the development of the high school cause the changes in the sphere of the education. The understanding and the development of the special measures, that foresee the renovation of the pedagogical education, it is explained by the modern strategies of the evolution of Ukrainian school on the one hand by the professionally – literacy personality and on the other hand – the successful communicative person. The way to solve the mentioned problem is -of the functional pragmatical aspect of the learning of the linguistic disciplines, especially modern Ukrainian literary language, which has to provide the perfect language and communicative preparation of the future teacher of Language and Literature. The special sense we have to give to the chapter "The syntax of the simple sentence", for the help of the sentences the thought is created, the sentence is that language unit, which integrates the forms of thinking of the people - language and speech, communication. Inconsequence of the functional method a simple sentence is studied as communicative unit, or expression. The pragmatic paradigm of syntactic functional provides differentiation and the comprehension of the pragmatic significative component to of the syntactic units, finds the expression in deepening of the theory of the functional meaning of the syntactic structures, that will include the illocutive factors, segmentation of the expression, that comes from the speaker in separate communicative situations and envisages the result - the influence on a recipient. For the basis a the study is taken that, in the conditions of what communicative situation, with what intentions expression is used by the speaker. The Functionally-pragmatic aspect of the study of language allows to change the basic reference-points in the language preparation of future teacher of Ukrainian and Literature, to realize the communicative going to the the syntax of simple sentence, that is accompanied by knowledge about a sentence as speech act, that is embodiment of the pragmatic sense, realized strategies and tactician of the speaker, and also forming of the pragmatic component of the communicative competence by the facilities of text and the conversation.

Key words: functional approach, functionally-pragmatic aspect, pragmatic of the simple sentence, pragmatic sense of the expression, the strategies and tactics of the speech behavior.

Подано до редакції 11.11.2014.

УДК 378.145

© 2014

Маркова В.М.

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті розглядається проблема формування толерантності майбутнього вчителя. Висвітлено та проаналізовано важливість виховання толерантності та необхідність формування толерантності майбутніх педагогів загальноосвітньої школи як їх професійну якість. Визначено основні ідеї освітньої стратегії формування толерантності та доведено, що виконання педагогами деяких зазначених принципів дозволяє реалізувати ці ідеї освітньої стратегії. Визначено симптоми нетерпимості педагога по відношенню до дитини.

Ключові слова: освітня стратегія, толерантність, принципи, формування толерантності, знання і навички, студент, педагогіка толерантності.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Початок XXI століття характеризується кардинальними демократичними змінами в українському суспільстві, що зумовили активне реформування системи освіти на засадах гуманістичних цінностей. У дослідженнях у якості провідного підходу розглядається гуманістична парадигма, що представляє людину як унікальну цілісну особистість, яка розвивається в процесі активної самореалізації свого творчого потенціалу в системі взаємодії з іншими людьми. Толерантність як здатність до такої взаємодії має особливе значення тому, що вона є соціально-культурною необхідністю, ціннісною установкою, що дозволяє існувати суспільству. Навчаючись у загальноосвітній школі, особистість формує і розвиває систему своїх уявлень про толерантність, що відповідає цінностям і нормам поведінки в суспільстві. При цьому шкільний учитель, який організує засвоєння знань учнями, додає їм особистісного сенсу, усвідомлено і не усвідомлено впливаючи на динаміку розвитку і толерантності учня.

Проблема формування толерантності вчителя в процесі демократизації та гуманізації школи набуває особливої актуальності, оскільки піднести навчально-виховний процес на якісно новий рівень неможливо без високого рівня професійної готовності тих, хто безпосередньо запроваджує в життя соціальне замовлення суспільства. Проте самі педагоги за результатами їхніх опитувань, на жаль, часто виявляють стосовно учня

амбітність, настороженість у спілкуванні, роздратування, підвищену чутливість, різкі емоційні вибухи (обурення, ненависть), тактику залякування, дискримінують поведінку вчителя, руйнують взаємовідносини між учителем і учнем, відбувається відчуження школяра від навчального процесу, педагог втрачає контроль над ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Ураховуючи актуальну необхідність підвищення прояву педагогами толерантності, науковці присвячують свої дослідження вивченню різних аспектів цієї проблеми. Так, на основі аналізу наукової літератури встановлено, що сенс толерантності як інтегративної якості особистості розкрито у публікаціях таких сучасних науковців, як Ш.Амонашвілі, М.Бархота, Т.Безлюєва, Т.Білоус, В.Гриньова та ін. У дисертаційних роботах досліджено проблеми формування толерантності вчителя загальноосвітньої школи (М.Андрєєв), майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки (Ю.Тодорцева), виховання толерантності як чинник розвитку особистості (Г.Маслова).

Формулювання цілей статті... Мета даної статті – довести необхідність формування толерантності майбутнього вчителя загальноосвітньої школи як його професійну якість.

Виклад основного матеріалу дослідження... Наукові дослідження констатують, що цілеспрямовано організований процес виховання особистості ґрунтується на різних педагогічних підставах. Слід також зазначити, що існуючі парадигми педагогіки виховання в тому або іншому ступені стосуються проблем виховання толерантності, створення толерантного середовища, хоча ці поняття не вказуються, але їх спрямованість на особистість дозволяє зробити висновок про те, що проблема толерантності надзвичайно актуальна в будь-який історичний період.

Педагогіка авторитету стверджує: щоб повноцінно жити в суспільстві й державі, люди повинні успішно в них функціонувати, грати певні соціальні ролі (громадянина, члена родини, представника професійної, конфесійної групи й тощо). Педагогіка авторитету не припускає примусу, придушення ініціативи й самостійності вихованців. Однак, перетворюючись у авторитарну педагогіку, вона немов би звільняє особистість від необхідності робити самостійний, відповідальний вільний вибір, що, природно, не сприяє розвитку толерантного відношення до людей і не створює толерантне середовище, тому що вихованець засвоює ту моральну культуру як «чужу», нав'язану йому ззовні, а не як власну.

Виявлення суті толерантності вимагає звернення до довідкової літератури. Так у тлумачному словнику української мови толерантність – терпимість чийось думок, переконань, вірувань [7, с. 808].

У словнику Даля слово «терпимість» трактується як властивість або якість, здатність що або кого-небудь терпіти «тільки по милосердю, полегкості» [3, с. 755].

Подібним же чином трактує дане поняття й більшість сучасних тлумачних словників:

– терпимість до чужих думок, вірувань, поведінки [6, с. 720];

– терпимість, поблажливість до кого-небудь або чого [5, с. 610].

Не так давно з'явився новий напрям – педагогіка толерантності [1, 2, 4], яка розглядає толерантність як комплексну особистісну якість, що підлягає цілеспрямованому формуванню в ході процесів навчання, виховання й самовиховання особистості, передбачає високий рівень знань, умінь і навичок поважного відношення до іншого в ході міжособистісного спілкування, володіння моральними принципами й прийомами спілкування, що забезпечують культуру особистості; здатності бачити в іншому повноцінну рівно достойну особистість; здатності до цілісного сприйняття іншого, з його індивідуальністю й неповторністю, у відмові від претензій на власно непогрішність й винятковість; у здатності до критичного відношення до себе й до іншого для подальшого особистісного вдосконалення. А тому у виховному процесі необхідно не тільки ставити мету – формування толерантної особистості, але й визначити норму відносин, осмислювати толерантність як особливий соціальний феномен. Це вимагає створення толерантного середовища, що передбачає використання суб'єктного досвіду толерантних відносин суб'єктів педагогічного процесу. Тоді феномен толерантності в сучасній освіті виступає як мета виховання підростаючого покоління, виконуючи, таким чином, спеціальне замовлення суспільства школі, що зацікавлене в гармонійно розвинутій особистості, яка здатна і готова протистояти тиску середовища й сформованих стереотипів мислення й поведінки, що визнає й приймає різноманіття світу і культур. Крім того, толерантність є однією з умов ефективності педагогічного процесу, основою організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії між усіма його суб'єктами.

Древні філософи застерезу вали: «Трьох речей треба обігати (у житті): ненависті, заздрості і презирства». Опираючись на цей вислів, визначимо основні ідеї освітньої стратегії формування толерантності:

- згідно із загальними положеннями про права людини, які викладені в Декларації ООН з прав людини і загальним положенням про права дитини, які викладені в Конвенції прав дитини, вважаємо за необхідне створення системи соціальних і педагогічних умов, які сприяють формуванню толерантних переконань, поглядів і навичок толерантної поведінки в мікросередовищі – в сім'ї, навчальному закладі, на робочому місці за участі усіх зацікавлених осіб (батьків, педагогів, працівників соціальної сфери, політиків, ЗМІ і суспільства в цілому);

- освітня стратегія має розповсюджувати позитивний підхід до етнічних питань і попереджувати будь-які прояви расизму, шовінізму, екстремізму, ксенофобії, дихотомії (бачення світу у біло-чорних кольорах), національних стереотипів через створення доброзичливої атмосфери у дитячих колективах, акцентуючи увагу на тому, що об'єднує дітей, представників різних етносів;

- освітня стратегія має реалізувати ідею прищеплення дітям і юним громадянам полінаціональної держави відкритих і поважливих відносин до інших людей, розуміння можливості багатоваріантного людського буття у різних, відмінних один від одного культурних, релігійних і соціальних сферах;

- освітня стратегія має сприяти створенню мікрокосму культурного, міжетнічного взаєморозуміння, в якому кожна дитина, незалежно від етнічної приналежності, відчуває себе комфортно, захищено і здатна до відкритої взаємодії зі світом.

Реалізувати зазначені ідеї освітньої стратегії дозволяє виконання педагогами наступних принципів:

- упровадження життя особистість розвиває в собі соціальні якості, які визначають її приналежність до виду «*homo sapiens*», тому дитину треба навчати культурі світу (загальнолюдським законам буття), спираючись на природу дитини аби не порушувати крихкий світ дитинства;

- дитина народжується і виховується у відповідному національному середовищі, яке має багато позитивних рис; опора на позитивний соціально-культурний досвід етносу – найважливіший принцип освітньої стратегії;

- принцип міжнаціонального спілкування передбачає створення умов для позитивної взаємодії і взаємозбагачення дітей різних культурних, національних, релігійних і соціальних груп;

- принцип самоцінності дитини передбачає сприйняття дитини такою, яка вона є;

- дитина від природи здатна на несвідому агресію, приниження і знущання над іншими, тому принцип моральної атмосфери («соціального комфорту»), який передбачає забезпечення захисту дітей від насилля і знущань в дитячому колективі, є дуже важливим;

- принцип «соціального уроку» передбачає активізацію дітей щодо пошуку вирішення проблеми дитячої агресії (дитина попадає в позицію ображеного або ставиться у позицію агресора і намагається вирішити проблему).

Проблема міжетнічного спілкування існує: студенти стикаються з нею на практиці у період навчання і в подальшій педагогічній діяльності.

Практично будь-яке місто або село полікультурне, в дитячих колективах виховуються діти різних національностей. Студенти та вчителі навіть зі стажем роботи інколи не можуть вирішити проблеми, які виникають у зв'язку з неформованістю у дітей толерантності або вже сформованою інтолерантністю.

Треба підкреслити, що і у студентів не завжди сформовані толерантні відносини. Мова йде тільки про нетерпимість майбутніх вчителів до представників будь-якої національної або соціальної групи, а про нетерпимість до особистості дитини взагалі. Витоки цього у нерозумінні природи дитини, в не сформованості чуйності, доброзичливості, у відсутності педагогічної направленості. Вирішення цієї проблеми – у ціленаправленій корекції позиції майбутнього педагога соціальними і психологічними службами.

Симптомами нетерпимості педагога по відношенню до дитини є:

- амбіційність;
- настороженість у спілкуванні;
- роздратованість;
- підвищена чутливість;
- різні емоційні вибухи, дискримінуюча поведінка;
- тактика залякування;
- негативна вербалізація на адресу дітей;
- агресивна і ворожа позиція по відношенню до дитини, до людини, які несхожі на вчителя.

Подібні прояви неможливі і несумісні з діяльністю педагога, з одним із самих гуманних видів діяльності – освіта людини.

Студенти, які готують себе до реалізації у професійній діяльності стратегії формування толерантності у дітей, мають отримати знання і навички у галузях:

- народної педагогіки, тому що вона є ідеальним, природнім комплексом ідей, поглядів, принципів, форм і методів спілкування з дитиною з урахуванням її природних особливостей;

- педагогіки міжнаціонального спілкування, яка визначає основи діалогу культу в дитячому колективі і сприяє найбільш ефективній адаптації в новому середовищі дітей-біженців, мігрантів, дітей-переселенців;

- регіональної етнопедагогіки, яка демонструє традиції виховання у даному регіоні з урахуванням етносів, які населяють, особливостей регіонального підходу в побудові виховного процесу;

• крос-культурної психології, яка дозволяє виявити і вивчити подібності та розбіжності у психології дітей, які належать до різних культур та етносів, встановити їх біологічні, соціокультурні, екологічні та психологічні особливості;

• соціології, культурології, філософії, етномистецтва, антропології, які розкривають зміст соціального і культурного досвіду етносів, які дозволяють побачити загальне в культурах і взаємозв'язок між загальним розвитком цивілізації і внеском окремих народів у цей процес.

Студенти мають сформувати наступні навички:

• спілкування з дітьми різних етногруп;
• виявлення проблем при адаптації дітей, які опинились в іншому етносередовищі;
• надання допомоги в адаптації таким дітям;
• прогнозування можливої міжетнічної конфронтації в дитячому колективі і надання превентивної допомоги;

• забезпечення захисту дітей від насилля, знущань, приниження з боку однолітків і дорослих;

• організації народного ігрового дозвілля;

• організації дозвілля народних свят.

Гарантувати отримання таких знань, умінь і навичок студентам можуть тільки комплекс навчальних курсів і система виховної роботи з даного питання.

Висновки... Толерантність майбутнього учителя загальноосвітньої школи як компонент змісту педагогічної освіти і можливості її формування вивчені недостатньо. Низка питань вимагає вирішення суперечностей, які мають місце в освітній практиці, а саме: між вимогами суспільства до розвитку педагогічного професіоналізму і толерантності вчителя як його складової та недостатнім рівнем сформованості толерантності вчителів як впливової професійної групи; між визнанням значущості толерантності вчителя та недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення процесу її формування.

Оскільки тільки толерантний вчитель може виховати толерантну дитину проблема формування толерантності майбутнього вчителя є актуальною.

Література

1. Асмолов А.Г. Толерантность: различные парадигмы анализа. / А.Г.Асмо-лов. – М. : Московский психолого-социальный институт, Флинта, 1998. – 203 с.
2. Гершунский Б.С. Философия образования. / Б.С. Гершунский. – М. : Московский психолого-социальный институт, Флинта, 1998. – 432 с.
3. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка [В 4-х томах]. / В.И. Даль. – т. 4 – М. : Русский язык, 1979. – 779 с.
4. Коржаев А.В. Толерантность в контексте педагогической культуры преподавателя ВУЗа / А.В. Коржаев и др. // Педагогика. – 2003. – № 5. – С. 44-49.
5. Современный словарь иностранных слов. – СПб. : Дуэт, 1994. – 752 с.
6. Словарь иностранных слов. – М. : ЮНВЕС, 1996. – 832 с.
7. Тлумачний словник української мови: Понад 12500 статей (близько 40000 слів) / За ред. д-ра філолог. наук, проф. В.С.Калашника. – 2-е видання, випр. і доп. – Х. : Прапор, 2004. – 992 с.

Маркова В.Н.

Формирование толерантности будущего учителя

В статье рассматривается проблема формирования толерантности будущего учителя. Освещены и проанализированы важность воспитания толерантности и необходимость формирования толерантности будущих педагогов общеобразовательной школы как их профессионально екачество. Определены основные идеи образовательной стратегии формирования толерантности и доказано, что выполнение педагогами некоторых указанных принципов позволяет реализовать эти образовательны идеи. Определены симптомы нетерпимости педагога по отношению к ребенку.

Ключевые слова: образовательная стратегия, толерантность, принципы, формирование толерантности, знания и умения, студент, педагогика толерантности.

Markova V.

Future teachers tolerance formation

The problem of future teachers tolerance is considered. This article deals with the significance study of education and the need for future secondary school teachers tolerance as their professional quality. The basic idea of educational strategies for promoting tolerance is analyzed and proved that the teachers performance in some of these principles for realization of educational strategies. Symptoms of teacher illiberalism towards the child are defined.

Tolerance as a capacity for such interaction has the particular importance because it is the socio-cultural need and value system, allowing society to exist. While studying in a secondary school, a person creates and develops necessary tolerance system which deals with the rules and norms of behavior in the society. The school teacher who organizes the learning of the students provides the personal experience, consciously and unconscious pressure for dynamics of tolerance student.

Problem tolerance teacher in the process of democratization and humanization of the school has the important topicality as to improve the educational process for a new level it will be impossible without a high level of professional education by using practice for the social contract of society.

Scientific achievement has been shown that the task-oriented organized process of individual education is based on different pedagogical grounds. It would be also noted the existing paradigm of pedagogical education in different problems level related to tolerance development and the creation of tolerant environment, although these terms are not specified, but they are oriented on the individual. The tolerance problem is extremely topicality to any historical period.

Only tolerant teacher can bring up a child and tolerance problem of future teachers is important.

Key words: *the educational strategy, pedagogical tolerance, principles, the formation of tolerance, knowledge and skills, the student.*

Подано до редакції 14.10.2014.

УДК 378.091.21:

© 2014

Радул С.Г.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА

У статті розглядаються теоретичні аспекти дослідження структури такого поняття як «міжкультурна компетентність» та розкриття змісту її структурних компонентів (когнітивного, культурологічного, мотиваційного) через систему змістовних характеристик (компетенцій), що визначають предметний та функціональний зміст міжкультурної компетентності викладача іноземної мови. Зміст міжкультурної компетентності викладача іноземної мови зумовлюється розвитком у нього сукупності професійно важливих та особистісних якостей і характеристик та має функціональні прояви.

Ключові слова: *викладач іноземної мови, змістовна характеристика, міжкультурна компетентність, структурний компонент.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасні тенденції розвитку мовної освіти передбачають міжнародну інтеграцію, оновлення цілей і змісту навчання у вищих навчальних закладах. Провідною метою сучасної освіти є розвиток соціально-активної, гуманістично спрямованої особистості, яка при цьому вільно володіє іноземною мовою. Важлива роль в цьому процесі відводиться саме викладачу іноземної мови, основними рисами якого є ділова ініціатива, інноваційність мислення, професійна компетентність, інформаційна культура. Викладач іноземної мови має володіти вмінням виступати в ролі посередника між власною та іншомовною культурою, визначати причини порушень міжкультурної комунікації та ефективно усувати непорозуміння та конфліктні ситуації, викликані міжкультурними відмінностями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Міжкультурна компетентність як науково-педагогічна проблема була предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених: В. Баркасі, Ю. Варданян, Н. Гальсакової, Е. Зеєра, І. Зимньої, В. Краєвського, О. Новікової, О. Леонтовича, І. Переходько, О. Пошетун, Д. Равена, В. Хутмахера, А. Хуторського, С. Шехавцова та ін.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у теоретичному обґрунтуванні структури міжкультурної компетентності та у розкритті змісту її основних структурних компонентів через систему змістовних характеристик (компетенцій), що визначають предметний та функціональний зміст міжкультурної компетентності викладача іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження... Для кращого розуміння природи міжкультурної компетентності слід розглянути її основні структурні елементи. Так, О. Новікова [3] до структурних елементів міжкультурної компетентності відносить: афективний, когнітивний та процесуальний. Афективний компонент міжкультурної компетентності передбачає позитивне сприйняття культурного різноманіття, уміння підтримувати атмосферу довіри і співробітництва, розвинену чутливість до емоційного стану учасників міжкультурного спілкування. До когнітивного компонента відносять культурноспецифічні знання; знайомство з історією і культурою народів, національними особливостями та їх проявом у повсякденному і діловому житті; знання правил міжкультурного спілкування; володіння методами кроскультурного аналізу. Процесуальний елемент міжкультурної компетентності являє собою стратегії, які застосовуються в ситуаціях міжкультурних контактів.

Вважаємо, що доцільно при виділенні структурних компонентів міжкультурної компетентності враховувати модель професійно-педагогічної діяльності, яка розроблена Н. Кузьміною [1]. У цій моделі виокремлено такі структурні компоненти: суб'єкт педагогічного впливу, об'єкт педагогічного впливу, предмет їх спільної діяльності, цілі навчання, засоби педагогічної комунікації.

Для визначення власної структури міжкультурної компетентності викладача іноземної мови ми враховували функціональні компоненти вище зазначеної моделі. На основі проведеного аналізу ми виділили такі основні компоненти міжкультурної компетентності: *когнітивний; культурологічний; мотиваційний.*